

פ ר ו ט ו ק ו ל מ.ס. 50

מישיבת ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שהתקיימה
ביום שני, ט"ז בחשוון תשל"ה - 1.11.74,
משעה 09.00.

(בחל-אביב, בבנין המרכז לשלטון מקומי)

נ ו כ ח י ם - חברי הוועדה:

י. חמיר - היו"ר
י. בארי
מ. הכהן
א. ורדיגר
א. יפה

מ ר ז מ נ י ם:

מ. רולל - ראש המועצה האזורית, עמק הירדן
עמוס הרפס - יו"ר מינהלת הכנרת
בני שליטא - ראש המועצה המקומית מנחמיה

מנחם קנטור - נציב המים

מ ז כ י ר ה ו ו ע ד ה:

י. ברזני

ר ש מ ה:

שולמית פרג

בסדר-היום: הקמת סכר על נהר הירדן - הצעה לסדר היום
של חבר הכנסת י. בארי.

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. תמיר:

הסעיף שעומד בסדר יום הישיבה הזו הוא הצעתו של ח"כ בארי על בעיית הוויסות של מי הכנרת בבניית סכר על הירדן במוצא הכנרת. קיימות דאגות לא פחותות מהסכר, אבל אנחנו צריכים להמשיך בכנסת בעבודה רגילה.

י. בארי:
אדוני היושב ראש, חברי הוועדה ואורחים נכבדים!

כמו נהרות ונחלים אחרים במדינה שנעשו תעלות ביוב פתוחות - וזה לפי הודעת נציגי הממשל - כך גם הירדן. ישירות נוגע הדבר מהזרמת השפכים מהישובים הסמוכים לירדן ועמק הירדן וישובים קצת רחוקים יותר.

באופן ספציפי דנה הצעה זו בהקמת סכר נוסף שנועד לפי הצהרת הממשלה - למנוע עודפים של מים שאינם נקלטים בזרמים הקיימים, ולזרום דרומה לכנרת, בהמשך לים המלח, ולהשחמש במים לצרכים חקלאיים. הסכרים האחרים, בדגניה ובביטניה, מביאים לאיגום המים במקום, כדי שהישובים הסמוכים במקום לשאוב מים במקום - שיזרמו דרומה. סוען הממשל שיש לנצל אותם לצרכים אחרים. כמובן, הסכרים הקיימים מיועדים לנצל את המים המתוקים, בה בשעה שמים ממעינות קרקעיים עלולים לגרום נזק למים, כמו הזרמים אל הירדן דרומה, לעבר ים המלח.

טענת תושבי הישובים שחברים במועצה האזורית עמק הירדן, מנחמיה ועוד - היא, שאם כיום הירדן הוא תעלה פתוחה ימנע מהמים מלזרום לירדן. הרי שהמצב יהיה ללא נשוא מבחינת יתושבים וכל הריחות האקולוגיות הנובעות מביוב וממים שאינם מהולים. שמענו מהדיון בכנסת ששר החקלאות לשעבר, מר חיים גבתי, העמיד בצורה גלוית לב וראויה לשבח באור שהוא רואה, את הבעיה, ואמר או צרכי המים למדינה או שיקולים אקולוגיים. ואז הוא הפנה את תשומת הלב למצב החמור של משק המים.

אנחנו ניצלנו בשנה הקודמת שהיתה גשומה. אך מה יהיה אם השנים הבאות תהיינה שחונות? האם קיימת סתירה בין פיתוח לבין אקולוגיה? ---

היו"ר י. תמיר:
אני רוצה לקרוא בפני חברי הוועדה מברק שהגיע מבריסל בעקבות ביקור ועדת הפנים של הסנט הבלגי שעסקה בענייני פנים בהיותה בארץ - (קורא)

"משלחת ועדת הפנים של הסנט הבלגי חזרה אמש. בפגישה בשדה התעופה שיבחו היו"ר סנטור קלוס, שר הפנים, וכל חברי המשלחת, את קבלת הפנים, הפגישות והבקורים. כולם הביעו תרשמות עמוקה ואהדה. היללו הסידורים ותשומת הלב של המארחים. הודיעו שאחדים מהם יפרסמו רשמיתם בעתונות המקומית.

מסרו נא הנ"ל לאנשי הכנסת ולכל אלה להם היה חלק בארגון וביצוע הביקור."

זאת ועוד: מצאתי לנכון לנטוע ביום ו' שעבר מוקדם, לשדה התעופה, כדי להפרד מהם. להפתעתי הרבה לא היה איש שבא להפרד מהם. אף לא ממוסדות אחרים. איש לא בא.

ועתה, לסדר הדיון, מר קנטור יציג בפנינו את הבעיה.

מ. קנטור:

את העניין הזה צריך לראות מכמה וכמה אספקטים. קודם כל, לתאור המצב הקיים:

המצב הקיים הוא, שהירדן מזה שנים רבות זורם זרימה מינימלית באפיקו הדרומי, וזה מכוון ע"י שני סכרים - סכר דגניה וסכר ביטניה. שני הסכרים הללו אינם מהיעילים בעולם. מדי פעם מנסים לשפר אותם.

לאפיק הירדן שבו זורמים בקיץ מים מועטים ביותר, נזרם ביוב בלתי מסודר של מספר ישובים של בקעת הירדן, כאשר התביעה המתמדת של הישובים הללו היא כי הכנרת יהווה ברז פתוח לשטיפת ביוב. למעשה, אין השפעה שלילית על איכות הסביבה, על האקולוגיה. מבחינה מינרלית, מורד אפיק הירדן הוא נחל מלוח בגלל הניקוז - (א. יפה: נעשו בדיקות ומצאו שהתכולה היא עד 5000).

הבעיה שעומדת לפנינו היא: א) אין כל כוונה לבנות סכר חדש, אלא לעשות סכר טוב יותר מזה של דגניה, כי הוא דרוש למפעלים שלהם מתוך קטע האפיק שמיועד לשאיבה.

כאשר בנו את הסכר, מצב משק המים בארץ לא יכול היה להרשות שהכרת חשמל ברז שטיפה פתוח לביוב בלתי מוסדר של הישובים. אנחנו הצגנו חביעה למועצה האזורית, לעשות כל הנדרש כדי להקים מערכות סיהור. שיטפלו בביוב שלהם. לא יכול להיות מצב כזה שמדי פעם בפעם יימצא מישור זורק אשפה וכו'.

מעל ומעבר לזה לקחה על עצמה מינהלת הכנרת לא רק את הטיפול בטיהור הביוב, אלא את התכנון כולו לגבי כל האפיק, בכדי להעלות את הרמה שלו. כל זה לא עומד בשום סתירה לגבי שיפור סכר ביטניה.

סכר ביטניה, כפי שהוא היום, הוא סכר שלא ניתן להכוונה, משום שאין לו מוצא. הכוונה כעת היא לבנות בתחתית של הסכר כדי שתהיה אפשרות לתפוש את המים. כלומר, שיהיה ברז למטה, וכך שיזרמו המים. כאמור, כיום זה לא ניתן להכוונה. המצב כיום לא תקין.

בד בבד, הכוונה שלא להקל על המחסור הצפוי של מים בעונה של מחסור. למעשה, כבר הוסכם על שיפור סכר זה עם המועצה האזורית ועם מינהלת הכנרת שהיא פעילה בביצוע חכנית זו, ובכל הכרוך בזה. אני מאמין שהמועצה המקומית עושה הכל על מנת לעמוד בתכנון זה.

אני רוצה שחורף זה יהיה חורף גשום מאד. אבל אם תהיה זו שנה ממוצעת, לא יהיה מנוס מסגירה הרמטית. הקצוץ בשנה הבאה יהיה של 30% בחקלאות. זה חמור, ולא הייתי רוצה שאכן כך יקרה. אנחנו לא מסתירים ולא כלום. אנחנו עושים את הבדיקה היום, ולא הייתי רוצה שהדברים יוודעו.

א. יפה:

מדי פעם דברו באופן גלוי על קיצוץ, והאמת היא שעד היום לא קצצו.

מ. קנטור:

כאשר יהיה הכרח לבצע את זה, הרי שנבצע את זה ללא כל חרגילים.

על כל פנים, המצב מבחינה חשבונאית הוא כזה, ואז לא יהיה מנוס מלסגור הרמטית כל דבר. לא מתקבל על הדעת להזרים 20 מיליון קוב מים, משום שלא סדרו את הביוב.

למעשה, סכר זה הוא ארעי. לא קבוע. אנחנו לא רואים בו שום מפגע ולא מטרד, והוא גם לא יהווה מפגע.

ע. הרפז:

המים שזורמים במורד הכנרת מורכבים מאד, - משחרור מים מהכרנת לצרכי השקאה, מבריכות דגים, מניקוז מי בריכות הדגים, עד אגם נהריים, וממים מלוחים מצד הכנרת. למעשה, כמות המים המשוחררת מהכנרת היא קטנה. הבעיה כיום היא בעיה חברואתית.

המועצה האזורית עמק הירדן וגם המועצה המקומית מנחמיה, הסדירו את השפכים שלהם. אנחנו הזמנו תכנית, והיא נעשת בשיתוף עם רשות שמורות הטבע. אנחנו הזמנו צוות תכנון כדי להסדיר את בעיית המים, שלא יסריחו. זה ייעשה באמצעים כספיים זולים יחסית. אבל אז עלה הרעיון של אנשי שמורות הטבע האומר, למה לא לנצל את המקום הזה לנופש בימי החגים והחופשים? הרי יש קהל יותר מדי רב בכנרת, ואם אפשר יהיה להעביר אנשים אלה למקום כזה שיהיה מעין סחנה, אז יש בזה משום פתרון. אבל אני מוצא שזו כבר בעיה. אם מדובר בסילוק שפכים, אז יודעים במה מדובר. אם מדובר גם על רחצה במים, אז ברור הדבר שיש להביא את המים לאיכות גבוהה, ואז זה מחייב השקעות מרובות. מכל מקום, התכנית לוקחת בחשבון שימוש בהתאם לצורך של מים ממעינות מלוחים.

אין ספק שפתרון כזה יכול לענות על הבעיה.

את התכנית הזו הזמנו בספטמבר. היו לנו כבר ישיבות ראשונות עם המתכננים, ובקרוב נדע מה יהיה.

מ. רולל:

אדוני היושב ראש, חברי כנסת נכבדים!

אני שמח שניתנה לי האפשרות לתרום את תרומתי בנושא זה מאחר והמועצה המקומית עמק הירדן מודעת מאד על הבעיה הזו. אני שמח שניתנה לי אפשרות לתרום משהו לדיון זה.

יהיה זה מישגה אם לא נראה נושא זה משולב עם נושא הכנרת, כמאגר מים. כל מה שיוחלט שיעשה, צריך להיות מושפע מהכנרת והירדן, שכן פה מדובר על משטר שחרור מים מהכנרת. כמויות המים מהכנרת ישפיעו על טיב המים מהירדן וכו'.

סכר דגניה הוא סכר גשרים, ואפשר לסגור אותו באופן הרמטי. כאשר הועלתה ההצעה לבנות את הסכר הארעי הזה, גם אנחנו נחרדנו במקצת, ושאלנו: מה יהיה גורל המים או שאיבת המים במורד הירדן? גשר באה בטענה שאם סוגרים את המים במקום מסויים, אז טיב המים יהיה יותר רע.

אכן החקיימו דיונים במועצה האזורית עמק הירדן, ואז החליטה שבתנאים מסויימים יכולה להסכים לסגירת הירדן ושחיה זרימה קבועה לסכר, לפחות של 1.5 מיליון קוב לחודש, כאשר היום היא אפילו לא מגיעה לזה.

כאשר מדובר על 20 מיליון קוב מים לשנה, לדעתי זה מוגזם, משום שאין מדובר רק על חודשי הקיץ. מכל מקום, אם יבטיחו זרימה מינימלית, אנחנו יכולים להסכים לזה, כי זה יכול להבטיח אשפיק הירדן לא ייובש. (י. בארי: השר אמר שיש לנו זרימת מים לים המלח (מצטט)). יש להבטיח זרימת מים עד לסכר.

בכל מקרה אנחנו רוצים שיהיה פתח שיאפשר הזרמה של מים באפיק מורד הירדן.

נוסף לעניין, אנחנו מעוניינים שהירדן יהיה מקום נופש, ועל כן צריך לעניין בזה כמה וכמה גורמים, כגון: רשות שמורות הטבע, מינהלת הכנרת, "מקורות", רשות המים הארצית והרשויות המקומיות.

אנחנו מודעים לזה, וצריך ללכת בכמה וכמה הזדמנויות: א) המועצה האזורית הזמינה תכנון לגבי סילוק מטרדים של ביובים, כדי שלא יזרימו מים לא מטוהרים, כדי להפוך אותם ליעילים יותר. הוזמן כבר התכנון לצורך ביצוע מתקנים אלה. לצערי הרב, הדבר הזה הולך בעצלתיים. המועצה האזורית שלנו התחייבה, וניתנו הבטחות

ואמצעים לתכנון ולביצוע, כדי שכל ההבטחות האלה יקוימו. אנחנו ניגשנו לביצוע, ואני מקווה שעניין זה יבוא על פתרונו.

המרחיק לכת הוא, עניין התכנית לנופש, דבר שאנחנו סומכים דינו עליו. אנחנו שותפים למינהלת הכנרת, ואנחנו רואים בזה דבר חשוב מאד לשמירת אופיו של הירדן.

הייתי אומר שישנם שלושה שלבים: א) סלוק שפכים; ב) שמירה על זרימה מתאימה של מים נקיים מהכנרת, ובלבד שלא יהיה בבחינת "ברז שטיפה". כלומר, שתהיה זרימה מבוקרת של מים; ג) הפיכת אתר לנופש. יש למצוא לכך אמצעים גדולים, שיהיו שבילי גישה לירדן ועוד. לדעתי, הגורמים שצריכים להיות שותפים לכך הם: רשות שמורות הטבע, קק"ל, מינהל מקרקעי ישראל, משרד התיירות. על כל פנים, לנו אין התנגדות לסיכור.

ב. שליטא:

אנחנו רואים את הבעיה הזו כבעיה קרדינלית ביותר, שנוגעת לנו, כי התושבים של מנחמיה גובלים ממש עם הירדן.

בעיית הביוב היא בעיה, אבל לא כל הבעיה. הירדן הפך להיות בצה טובענית, עם הרבה מאד קני סוף. הכל מכוסה בקני סוף, והם יכסו את כל האפיק, ואז לא יראה כמעט ולא כלום.

בעבר הייתה דגה במקום. עכשיו זה איננו. יש יתושים, ואנחנו סובלים מדי קיץ מיתושים. גם ישובי עמק הירדן סובלים ממכת היתושים. באתי בדברים עם משרד הבריאות שאולי מטוס ירסס. מכל מקום, אין זו תוצאה של ביובים, אלא של חוסר זרימת מים. לכן גם יש השפעה על הצמחיה שם. ברור הוא שאין אנו נותנים, ואף איננו מתכווננים לתת לעניין זה לעבור בצורה חלקה. אני חושב שכמויות המים שנציבות המים תחסור, הן זעומות ביותר, כך שלא כדאי להקים את כל המערכת היקרה הזו.

אנחנו לא מוכנים לחיות בצורה כזו. יש מינימום הכרחי שאי אפשר לפגוע בו. אם אפשר לוותר על הדגה ועל הצמחיה, הרי שאי אפשר לוותר על דברים אחרים, כי הבצה תמשוך עוד יותר. קני הסוף גדלים במים רדודים, ועוד מעט לא יישאר שום דבר מכל מקום יפה זה, כי זו תוצאה של חוסר זרימה בירדן. פעם היה אפיק הירדן מקום רחצה. עכשיו זה לא ניתן. לכן נאלצנו להתקין בריכות שחיה, כי מי יכול לחלום עוד על רחצה בירדן.

מכל מקום, אצלנו הבעיה הזו היא חמורה במיוחד. תושבי מנחמיה הגובלים עם אפיק הירדן, סובלים.

א. יפה:

לפני שנתיים בערך ערכנו סיור וחפשנו מקום על מנת לשים בו עדר ג'מוסין. חפשנו מקום שיש בו מים. לבסוף הגענו למסקנה שאסור להעניש את הג'מוסין ולהכניס אותם במקום זה, כי החלטנו שהג'מוסין שלנו חשובים. אם אל הג'מוסין התייחסנו כך, אז לגבי מקרה זה על אחת כמה וכמה.

היו"ר י. חמיר:

אנחנו נציג שאלות למר קנטור ולמר הרפז, ואת התשובות נקבל בישיבה אחרת.

י. בארי:

מר קנטור, אתה בא בטענות למועצה
האזורית על כך שהם מזרימים את מי
השופכין לירדן וכו', מבלי להכנס לבעיה. למעשה, החוק העניק לך
סמכויות, לכן אל תבוא בטענות אל הישובים כי הישוב ידאג למקום.
מעניקים לך שתי סמכויות כה רחבות בהן נאמר כי אתה רשאי לצוות
לעשות הכל כדי להפסיק את זיהום המים; כמו כן מסמיכים אותך להקים
רשות לנחלים ומעיינות כדי למנוע מפגעי תברואה וכו'. במקום להפעיל
שתי סמכויות אלה שנמצאות בחוק המים ובחוק רשויות נחלים ומעיינות,
אתה אומר שיש רשות מקומית שעליה להסדיר את מי הביוב. ואם לא
תעשה כן, אז שתסבול. מכל מקום, הרשות בידך. אתה היית שותף לסעיפים
אלה.

היו"ר י. חמיר:

מהי ההשפעה של המבצע הזה שאתם עומדים
לתכנן לגבי ים המלח?

מהי ההשפעה על ישובי עמק או בקעת

הירדן במהלך כל ההתפתחות הזו לשנים הבאות?

האם יש התענינות מצד הירדנים - חוסיין -

לגבי המתרחש בירדן? אם יש, אז מה ההתייחסות הזו?

כאמור, אנחנו נקבל את החשובות על

שאלותינו באחת הישיבות הבאות שלנו.

תודה רבה. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 10.30.